

Про ефективність використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами

Загальна середня освіта для дітей з особливими освітніми потребами надається в спеціальних школах (школах-інтернатах), навчально-реабілітаційних центрах, а також спеціальних та інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти. Для реалізації прав таких осіб на освіту, починаючи з 2017 року, у державному бюджеті передбачено цільові видатки у вигляді субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами.

Відповідно до статті 20 Закону України „Про освіту” заклади освіти, за потреби, утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов'язковому порядку.

Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах від 15 серпня 2011 р. № 872 (зі змінами), (далі – Порядок інклюзивного навчання №872) керівник загальноосвітнього навчального закладу на підставі заяви батьків або законних представників дитини з особливими освітніми потребами та за підтримки відповідного органу управління освітою організовує клас з інклюзивним навчанням, створює необхідну матеріально-технічну та навчально-методичну базу, здійснює добір відповідних педагогічних працівників тощо. Для організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладі мають бути створені умови для забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень; випущені необхідні навчально-методичні і наочно-дидактичні посібники та індивідуальні технічні засоби навчання; облаштовані кабінети для проведення корекційно-розвиткових занять; запрошені відповідні педагогічні працівники. Відповідальність за організацію, стан та якість інклюзивного навчання згідно з Порядком інклюзивного навчання № 872 покладено на власника та керівника закладу освіти.

У 2018 році на цю мету для Закарпатської області було виділено субвенцію з державного бюджету у сумі 9849,4 тис. грн, яку і було розподілено відповідно до кількості дітей в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти, та 4534,0 тис. грн на оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів (видатки розвитку).

Однак на додаткові корекційно-розвиткові заняття у 2018 році використано лише половину коштів субвенції 5591,0 тис. грн, (57 відс.), з них 51 відс. – на проведення корекційно-розвиткових занять, та 49 відс. – на придбання спеціальних засобів корекції, на оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів – 4355,9 тис. грн (96 відс.).

Рівень використання коштів субвенції у 2018 році по районах становив від 15 до 98 відсотків. У середньому на одну дитину витрачено 11,6 тис. грн, з них на корекційно-розвиткові заняття, за розрахунками, – 5,9 тис. грн; на придбання корекційних засобів навчання – 5,6 тис. грн, що значно менше, ніж

закладалося в Законі України „Про державний бюджет”. Так, у 2018 році Державним бюджетом було передбачено 24,3 тис. грн на одну дитину, в тому числі вартість корекційно-розвиткових послуг у сумі 15,8 тис. грн, на придбання спеціальних засобів корекції 8,5 тис. грн. Виходячи із наведеного, в закладах освіти області використано лише третю частину коштів субвенції для надання корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами.

Рівень використання коштів субвенції на придбання спеціальних засобів корекції становив від 1,6 тис. грн у Мукачівському районі до 8,5 тис. грн, в Ужгородському, Берегівському районах та Полянській ОТГ як це передбачено закладеною у бюджеті нормою на одну дитину.

У зв'язку із збільшенням кількості учнів з особливими освітніми потребами протягом 2018 року в Тячівському районі, департаментом освіти і науки облдержадміністрації було внесено зміни і додатково спрямовано управління освіти Тячівської райдержадміністрації 400,0 тис. гривень, які були освоєні в повному обсязі саме на корекційно-розвиткові заняття.

Найменший обсяг отриманих коштів використано відділом освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту Перечинської міської ради (15 відс.) та управлінням освіти та культури Берегівської міської ради (16 відс.). Натомість на рівні 98 відс. забезпечено використання коштів Полянською ОТГ, 83 відс. – у Рахівським та Виноградівським районами, 72-74 відс. – Свалявським, В.Березнянським та Міжгірським районами. У той же час менше 50 відс. коштів використали органи управління освітою: Ужгородського, Хустського, Мукачівського районів та м. Чоп.

У цілому використання коштів на одного учня було нерівномірним по адміністративно-територіальних одиницях і коливалося від 3,6 тис. грн (Перечинська ОТГ) до 24,1 тис. грн (Полянська ОТГ). Основною причиною невикористання коштів субвенції у 2018 році є відсутність достатньої кількості фахівців, які можуть проводити корекційно-розвиткові заняття. Крім того, невідповідність оплати праці змісту роботи з проведення корекційно-розвиткових занять не сприяє залученню фахівців на таку роботу.

Зокрема, оплата праці фахівців за кожне корекційно-розвиткове заняття здійснюється як за годинне заняття. Годинна ставка у 2018 році становила 59,91 гривні (1762 х 3,4 %), а заробітна плата залежить від місячного обсягу проведених корекційно-розвиткових занять з кожним учнем чи їх групою.

Нагадаємо, що додаткові психолого-педагогічні і корекційно-розвиткові заняття (послуги) проводяться (надаються) фахівцями (із числа працівників закладу освіти та у разі потреби – додатково залученими фахівцями), з якими заклад освіти або відповідний орган управління освітою укладають цивільно-правові договори. Сторони домовляються про виконання робіт або надання послуг, із зазначенням їх вичерпного переліку в договорі, конкретними строками виконання робіт/надання послуг або кожного окремого їх етапу, вартості виконання робіт, надання послуг. Факт виконання обов'язково оформляють актом виконаних робіт/наданих послуг.

У закладах освіти Ужгородського району існує проблема забезпечення у загальноосвітньому просторі постійного фахового психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. У школах немає відповідних фахівців (вчителів-дефектологів), основний акцент робиться тільки на психологів.

Під час вивчення укладених договорів було виявлено, що адміністрацією Коритнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів угоди укладаються щомісяця, причому договір укладено після надання послуг. Тобто договір наприклад від 31 грудня 2018 року діє до 31 грудня 2018 року, а акт наданих послуг за період з 3 по 28 грудня. Крім того, в договорі не вказано вартості однієї години.

У 2018 році для 3-х учнів з особливими освітніми потребами цього закладу освіти було придбано обладнання на загальну суму 60,3 тис. грн, що значно перевищує допустимий обсяг на одну дитину (8,5 тис.гривень).

У трьох закладах освіти Ужгородського району (Великодобронська загальноосвітня школа I – III ступенів, Коритнянська загальноосвітня школа I – III ступенів, Середнянська загальноосвітня школа I – III ступенів) створено ресурсні кімнати. В Оноківській загальноосвітній школі I – III ступенів через відсутність вільних кабінетів створено ресурсний куточок. Усі вони укомплектовані спеціальним обладнанням.

У районі усі класи, в яких здійснюється інклюзивне навчання, забезпечено навчально-дидактичними засобами. Педагогічні колективи намагаються створити корекційно-розвивальне середовище, що сприяє реалізації не лише навчально-виховних, а й корекційно-відновлювальних та реабілітаційних завдань, що допомагає дітям набутти навичок практичного життя.

Належна робота з організації інклюзивного навчання проводиться відділом освіти Іршавської райдержадміністрації та управлінням освіти, молоді та спорту Виноградівської райдержадміністрації. Керівниками закладів освіти на початку нового навчального року видаються накази, якими створюються класи з інклюзивним навчанням, забезпечується розроблення індивідуальної програми розвитку, створюється команда психолого – педагогічного супроводу дитини, у кожному інклюзивному класі працює асистент учителя тощо.

В Іршавському районі додаткові корекційно-розвиткові заняття забезпечували 50 спеціалістів закладів освіти (психологи, вчителі музики та фізичної культури, дефектологи) та 11 залучених з інших закладів (логопеди, реабілітологи тощо). У 2018 році було проведено 4129 додаткових корекційних занять, укладено 293 договори на проведення (надання) корекційно-розвиткових занять (послуг) з лікувальної фізкультури, ритміки, розвитку мовлення, корекції розвитку та соціально-побутового орієнтування.

У 10 закладах Виноградівського району створено ресурсні кімнати, в яких проводяться корекційно-розвиткові заняття з психологом, логопедом, соціальним педагогом. Кімнати частково обладнано меблями, куточком відпочинку, корекційними засобами навчання. На придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу опанувати

навчальну програму, для осіб з особливими освітніми потребами за 2018 рік використано 197,7 тис. гривень.

Відповідно до Порядку інклюзивного навчання № 872 на кожного учня з особливими освітніми потребами складається індивідуальна програма розвитку. У цій програмі зазначається, крім іншого, кількість годин, напрями проведення корекційно-розвиткових занять, а також перелік необхідного спеціального обладнання. Індивідуальна програма розвитку розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків учня, затверджується керівником закладу освіти і підписується батьками. У випадках, коли учні через складні порушення розвитку протягом місяця не можуть засвоїти програму з окремих предметів, таке навчання здійснюється за індивідуальними навчальними планами та програмами. Отже, питання організації (організаційне, фінансове, матеріально-технічне, кадрове забезпечення) інклюзивного (спеціального) навчання в закладі освіти покладено на засновника та керівника такого закладу.

Водночас в Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 14 лютого 2017 р. № 88 передбачено, що оплата праці фахівців за проведені корекційно-розвиткові послуги здійснюється на підставі актів приймання проведених (наданих) корекційно-розвиткових послуг відповідно до укладених цивільно-правових договорів. Тобто оплата здійснюється вже за фактично взяті зобов'язання. Крім того, перелік спеціальних засобів корекції визначається в індивідуальній програмі розвитку дитини, а також має забезпечувати опановування навчальної програми. Таким чином, орган освіти/загальноосвітній навчальний заклад (розпорядник коштів субвенції) виступає посередником між державою, яка надає державну допомогу для підтримки осіб з особливими освітніми потребами, та дитиною, потреби якої мають бути задоволені.

Однак, не отримали відповідні послуги учні закладів освіти м. Хуст, Берегівського та Воловецького районів. А отже, має місце неефективна організація та відсутній контроль з боку місцевих органів управління освітою за використанням коштів. Відсутні накази на організацію інклюзивного навчання, не розроблено індивідуальні програми розвитку дитини. Як наслідок – повернення коштів у сумі 883,0 тис. грн, у тому числі: Берегівський район – 367,2 тис. грн, Воловецький – 49,1 тис. грн, м. Хуст – 466,7 тис. гривень.

Разом з тим, відділом освіти, молоді та спорту Берегівської райдержадміністрації придбано спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку на суму 195,9 тис. гривень. Таким чином, є ознаки неефективного (нерезультативного) використання коштів субвенції, оскільки придбані спеціальні засоби корекції не застосовувались у навчальному процесі дітей з особливими освітніми потребами.

На придбання засобів для осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах) закладів загальної середньої, дошкільної освіти, використовується не більш як 35 відсотків загального обсягу субвенції. За наявності у закладі декількох осіб з особливими освітніми

потребами з однаковими порушеннями у разі потреби можлива закупівля спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку для спільного користування. Субвенція мала спрямовуватися саме на придбання корекційних засобів спеціального, а не загального призначення. Однак, окремими місцевими органами управління освітою придбано меблі та канцелярські товари. У Типовому переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 23.04.2018 № 414 значиться лише обладнання для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та дітей зі складною структурою порушення, канцтовари для забезпечення ресурсної кімнати.

Отже, місцеві органи управління освітою не дотримуються вимог наказу Типового переліку при придбанні спеціального обладнання.

Оскільки відповідно до Бюджетного кодексу України залишки цих субвенцій на кінець бюджетного періоду у 2018 році не зберігалися на рахунках відповідних місцевих бюджетів з можливістю їх використання у наступному бюджетному періоді, а мали повернутися до Державного бюджету, Міністерством освіти і науки спільно з Міністерством фінансів було прийнято рішення перерозподілити залишки цих субвенцій на освітню субвенцію, залишки яких зберігаються на рахунках відповідних бюджетів з можливістю використання їх у 2019 році.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 р. №964-р „Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству освіти і науки на 2018 рік” залишки зазначених субвенцій перерозподілено на освітню субвенцію з подальшим їх спрямуванням:

на придбання обладнання для оснащення ресурсних кімнат у закладах загальної середньої освіти, де діють інклюзивні та/або спеціальні класи;

на забезпечення у видатках на оплату праці педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Так, у грудні 2018 року було здійснено перерозподіл невикористаних коштів у сумі 3751,6 тис гривень, тобто 38 відсотків від загального обсягу передбаченої субвенції області, на підтримку осіб з особливими освітніми потребами. Найбільше невикористаних коштів, що знаходилися на рахунках місцевих органів управління освітою і були повернуті для подальшого перерозподілу, у Хустському – 500,0 тис. грн, Мукачівському – 400,0 тис. грн, Березівському – 367,2 тис. грн, Перечинському – 349,0 тис. грн, Міжгірському – 342,2 тис. грн, Ужгородському районах – 300,4 тис. грн та м. Хуст – 466,7 тис. гривень.

Ще раз зауважу, що зазначені кошти було спрямовано для оснащення ресурсних кімнат. Слід відмітити, що ще в кінці 2018 року було освоєно 1321,9 тис гривень, тобто 35 відсотків. Так, повністю освоєно кошти відділом освіти Іршавської райдержадміністрації у сумі 498,0 тис. гривень для часткового оснащення 20-ти ресурсних кімнат, управлінням освіти Тячівської

райдержадміністрації – у сумі 628,9 тис. грн (оснащено 3 ресурсні кімнати) та відділом освіти, молоді та спорту Ужгородської райдержадміністрації у сумі 195,2 тис. грн (придбано обладнання для 3-х ресурсних кімнат).

Незважаючи на вжиті заходи для забезпечення використання коштів у повному обсязі, все-таки до державного бюджету наприкінці 2018 року повернуто кошти субвенції, передбачені на додаткові корекційно-розвиткові заняття, у сумі 684,9 тис. гривень.

Ця довідка узагальнена шляхом аналізу інформації, отриманої від місцевих органів управління освітою на лист департаменту освіти і науки облдержадміністрації та річної звітності щодо використання субвенції з державного бюджету на надання державної підтримки особам з освітніми потребами за 2018 рік.

У 2019 році на підтримку осіб з особливими освітніми потребами виділено 18 173,3 тис. грн, що у два рази більше ніж у 2018 році. За станом на 1 травня 2019 року освоєно 27 відсотків профінансованих коштів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 129 внесено зміни до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88. Крім того, передбачено нові напрями спрямування коштів.

Інформацію узагальнила начальник управління фінансово-економічної, кадрової, юридичної роботи, бухгалтерського обліку та звітності **В. Маюрник**